

Länstyrelsen
Gävleborg

Kulturmiljö

BEDÖMNING

1 (4)

2017-08-04

Dnr 4154-17

Gävle kommun
Kommunledningskontoret
viveka.sohlen@gavle.se

Bedömning av konsultrapport ”Rekommendationer för riksintresse kulturmiljö, Strömvallen och Kungsbäcks IP”.

Ärendet

Gävle kommun har begärt att länsstyrelsen gör en formell bedömning och recension av hur rubricerade rapport tillgodoser riksintresset för kulturmiljövård X800. Avsikten är att säkerställa att kommunen och länsstyrelsen har en gemensam bild av riksintressets värden. Gävle kommuns begäran inkom till länsstyrelsen 2017 06 09. Bakgrunden till utredningen är att kommunen avser utveckla Strömvallenområdet samt Kungsbäcks IP. Båda områdena ligger inom riksintresset för kulturmiljövård och i synnerhet Strömvallens idrottsplats har mycket höga kulturvärden. Kommunen har begärt länsstyrelsens bedömning enbart ur kulturmiljösynpunkt då de frågorna är av avgörande betydelse för vilken inriktning kommande planarbete får.

Bedömning

Länsstyrelsen bedömer att utredningen på ett förtjänstfullt sätt belyser och redovisar uttryck för kulturhistoriska värden i de två områdena och hur värdena kan säkerställas. Rapporten utgår från de värdetexter som länsstyrelsen tidigare har tagit fram avseende riksintresset¹ samt avseende Strömvallens idrottsplats². Konsulten har lagt till ett upplevelseperspektiv i form av fotoillustrerade promenader genom områdena till de befintliga texterna, vilket är en styrka.

Med hänsyn till områdenas centrala läge och komplexa karaktär bedömer länsstyrelsen att utredningen kan kompletteras och bearbetas ytterligare utifrån följande synpunkter.

Historisk markanvändning

Kungsbäcksvägen utgör en tydlig gräns mellan Villastadens bostadsbebyggelse och verksamhetsområdena längs ån. Söder om vägen finns bostäder och norr om vägen offentligt tillgänglig mark och bebyggelse. Norr om ån utgör Parkvägen en motsvarande gräns mellan Stadsträdgården och kvartersbebyggelsen. Det är naturligtvis ingen slump utan ett resultat av medveten planering från stadens sida ända sedan stadsbranden 1869. Områdets

¹ Länsstyrelsens kunskapsunderlag 2015 01 08 respektive fördjupning avseende Regementsområdet 2016 05 10

² byggnadsminnesutredning 2007 samt fördjupad utredning 2016 03 18

karaktär av allmänt park- och rekreationsområde har successivt förstärkts och renodlats med start vid 1870-talets reglering av Stadsträdgården-Boulognerskogen-kyrkogården. Utredningen fördjupar sig inte i parkområdets historiska bakgrund vilket rapporten skulle ha vunnit på. Förståelsen för Strömvallenområdet respektive Kungsbäcks IP's värden som offentligt tillgängliga områden behöver sättas i ett historiskt och områdesmässigt större perspektiv innan inzoomning på områdena görs.

I de rekommendationer som ges för de båda områdena anges att det centrala Strömvallenområdet (läktare och den ovala löparbanan) fortsatt bör användas för offentlig verksamhet (idrott, evenemang och rekreation), vilket följer den historiska användningen av området väl. För anslutande markområden saknas rekommendationer av det slaget. Som bilaga till rapporten finns ett mer utvecklat förslag till ny användning av Strömvallen och det är oklart vilken status bilagan har. För Kungsbäcks IP ges ingen rekommendation kring vilken slags bebyggelse, (bostäder eller verksamhetslokaler för högskolan) som bäst tar tillvara de kulturhistoriska värdena. Inledningsvis konstateras i rapporten att uppdraget är att ta fram rekommendationer för hur de båda områdena kan utvecklas (bostäder eller annan verksamhet) med bibehållande av kulturhistoriska värden och rapporten kan därför med fördel utvecklas i detta avseende.

Strömvallen.

Rapporten redovisar rekommendationer³ för de tre av riksintressets utpekade värdebärare som man bedömer är relevanta för Strömvallens idrottsplats. I tillägg finns en bilaga som uttrycker konsultens rekommendation för en lämplig användning av området. Avseende de rekommendationer rapporten uttrycker har länsstyrelsen följande synpunkter:

Värdebärare 1, ”offentliga byggnader”

Länsstyrelsen bedömer att rekommendationerna tillgodoser de kulturhistoriska värdena med beaktande av följande resonemang. Den femte punkten rör utformning av ny bebyggelse och uttrycker att ny bebyggelse ska ha hög arkitektonisk kvalitet och utstråla en solitär monumentalitet. Länsstyrelsen är enig med att hög arkitektonisk kvalitet ska eftersträvas för de byggnader och anläggningar som kan komma att bli aktuella i området. Begreppet solitär monumentalitet går tillbaka på riksintressebeskrivningen som pekar ut Konserthuset och Silvanum som betydelsefulla byggnader i parkstråket vid sidan av Strömvallens läktare. Här kan rapporten med fördel problematisera begreppet solitär monumentalitet ytterligare avseende vad som avses med rekommendationen samt hur och var sådan bebyggelse kan komma ifråga. En rimlig tolkning är att det är de gröna ytorna som avses, men det är inte entydigt. Avseende platsen för den norra läktaren så är det ett exponerat läge från Stadsträdgården och särskilda krav behöver formuleras, dvs ytan bör gulmarkeras.

³ för värdebärare 2 kallade slutsatser, redaktionellt misstag?

Värdebärare 2, ”Sociala strukturer”

Värdebäraren berör immateriella värden som kretsar kring identitet och tillhörighet. Idrottsrörelsen är och har varit en central del av det moderna Sveriges framväxt vilket Strömdalen/Strömvallenområdets över hundraåriga historia vittnar om. De folkliga idrottsanläggningarna reflekterar på ett ovanligt tydligt sätt samhällets strävan under 1900-talet mot mer likvärdighet. Här har alla oavsett bakgrund samma rätt att utöva och uppleva idrott. Särskilt Strömvallen har också genom åren använts brett med arrangemang av olika slag och många Gävlebor har därför en egen relation till platsen.

Utredningen redogör på ett kortfattat men utmärkt sätt för den sociala dimensionen genom den historiska beskrivningen samt i uttolkningen av värdebäraren på sidan 12 där värdebeskrivningens punktsatser cirkulerar kring idrottsrörelsen och idrottsplatsen som en arena för gemensamma upplevelser och ett demokratiskt rum. Avseende rekommendationerna så konkretiserar de på ett bra sätt hur den svårfångade immateriella dimensionen kan tas tillvara. Även i det här avseendet är dock bilagans status oklar, men den vision som där formuleras ligger väl i linje med platsens identitet och historia. Hur det senare gestaltas behöver förstås utredas vidare utifrån en mängd aspekter, men rapportens rekommendationer med en öppen yta utan fasta anordningar framför läktaren ligger väl i linje med de kulturhistoriska värdena och ger samtidigt stora möjligheter till flexibelt nyttjande för en bred variation av lagsporter, större evenemang och liknande.

Värdebärare 3, ”1920-talsarkitektur”

Avsnittet redogör för de byggnadshistoriska värdena och Länsstyrelsen bedömer att rekommendationerna väl tillgodoser riksintressets värden, men att inglasning/inomhusanpassning av läktaren är en stor utmaning ur byggnadsminnessynpunkt. Oavsett syfte och omfattning av en sådan åtgärd är det centralt att läktaren fortsatt uppfattas som en öppen konstruktion.

Kungsbäcks IP

Vad gäller Kungsbäcks IP så konstateras i rapporten att idrottsplatsens historia inte är klarlagd. Marken ingick i det område som uppläts till staten vid etableringen av regementet och avståndet mellan kasernbebyggelsen och Gränsgatan/Runebergsvägen får betraktas som ett respektavstånd till Villastaden. Soldatkyrkan och klockstapeln utgör en markering var gränsen gick mellan militärens område och den civila staden. Kungsbäcks IP har därmed en starkare koppling till regementet än till Villastaden, men där har aldrig funnits någon militär bebyggelse av betydelse. I rapporten konstateras att platsen kan bebyggas och att de principer som beskrivits för högskoleutbyggnaden kan följas. De tre grundprinciperna för högskolans utbyggnad som sammanfattas på sidan 23 beskriver skilda men medvetna förhållningssätt för komplettering inom kasernområdet. De förhållningssätten är inte med kulturhistoriska argument enkelt överförbara till Kungsbäcks IP eftersom de i så hög grad är knutna till den strikta grupperingen av den äldre

kasernbebyggelsen kring exercisplatsen. Principerna är också motsägande till varandra eftersom de representerar olika förhållningssätt. I rapporten utvecklas efter den fetstilta texten för vardera punkt hur konsulten ser att principerna kan gestaltas för Kungsbäckes IP. Referenserna till ”axialitet”, ”ny exercisplats” samt ”enhetligt sammanhang” visar svårigheterna att med kulturhistoriska argument överföra principerna till Kungsbäckes IP.

För att bättre stödja den kommande planprocessen bör därför rapporten bearbetas ytterligare vad avser nybyggnadsrekommendationerna.

Avseende de röd-, respektive grönmarkerade områdena så har området närmast Gränsgatan/Runebergsvägen en oklar bakgrund, men troligt är att det utgör ett markområde som ”blivit över” mellan IP’s rundade form och vägarna. Villastadens gräns är tydligt etablerad i Gränsgatan/Runebergsvägen och ett fortsatt planarbete bör kunna svara på i vilken grad det föreslagna ”buffertområdet” behövs. På samma sätt bör bredden på den rödmarkerade kilen mot Kungsbäcksvägen kunna studeras ytterligare. Det är viktigt att ett visuellt samband upprätthålls mellan Soldatkyrkan och den äldre kasernbebyggelsen för att säkerställa att de även fortsatt uppfattas som delar av samma miljö, samt att den äldre kasernbebyggelsen fortsatt dominerar vyerna från Kungsbäcksvägen.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts på enheten för kulturmiljö och folkhälsa av byggnadsantikvarie Hans-Erik Hansson.

Denna handling är godkänd i Länsstyrelsens elektroniska system och har därför ingen namnunderskrift.

Hans-Erik Hansson
antikvarie